

УДК 342.841(477)

Качинська Мар'яна Олександрівна –

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ

Mariana O. Kachynska –

candidate of juridical sciences,
associate professor of police administrative activity,
Faculty No. 3,
Kharkiv National University of Internal Affairs
(27 Lva Landau pr., Kharkiv, Ukraine)

Окремі аспекти правового регулювання попередження насильства в сім'ї

У статті розглянуто окремі аспекти правового регулювання попередження насильства в сім'ї. Звернуто увагу на конституційні засади в означені сфері суспільного життя. Проаналізовано поняття та види насильства в сім'ї. Розглянуто випадки адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї. Проаналізовано окремі положення кримінального та кримінального процесуального кодексів України щодо правопорушень на сімейно-побутовому ґрунті.

Ключові слова: насильство в сім'ї, види насильства в сім'ї, дитина, виховання дитини, сім'я, охорона дитинства, програма «Українська родина».

В статье рассмотрено отдельные аспекты правового регулирования предупреждения насилия в семье. Обращено внимание на конституционные положения в указанной сфере общественной жизни. Проанализированы понятие и виды насилия в семье. Рассмотрены случаи административной ответственности за совершение насилия в семье. Проанализированы отдельные положения уголовного и уголовного процессуального кодексов Украины в сфере правонарушений на семейно-бытовой почве.

Ключевые слова: насилие в семье, виды насилия в семье, ребенок, воспитание ребенка, семья, охрана детства, программа «Украинская семья».

M.O. Kachynska Certain Aspects Regarding Prevention of Domestic Violence

The article deals with some aspects of legal regulation of prevention of domestic violence. The attention is paid to the constitutional principles in this sphere. The author provides a definition of “legal regulation of prevention of domestic violence”. The concept and types of domestic violence are analyzed. The types of legal responsibility for offenses on the family-background are considered.

The article analyzes legal norms in the field of child protection, assistance to parents or persons replacing them in the upbringing of the child. It is determined that the main goal of bringing up a minor is the harmonious development of his personality. The attention is drawn to the fact that strengthening the image of the family, which is rich and traditional, is a priority in all spheres of public life. The author stresses that the commission of any violent actions by one family member against another family member is unacceptable and unlawful, for the commission of which the offender will necessarily be brought to legal liability.

The cases of administrative responsibility for committing domestic violence are considered. The article analyzes certain provisions of the criminal and criminal procedural codes of Ukraine concerning offenses on the family and domestic background.

Legal regulation of cooperation between the National Police and other governmental and non-governmental organizations in the sphere of prevention and combating domestic violence are analyzed.

Keywords: domestic violence, types of domestic violence, child, child upbringing, family, child protection, program “Ukrainian family”.

Постановка проблеми. Особи у реалізації своїх прав та законних інтересів звертаються до підрозділів поліції. Щоденно до Національної поліції надходить від 30-40 % викликів пов'язаних із насильством на сімейно-побутовому ґрунті. За означеними повідомленнями надаються поліцейські послуги. До розв'язання проблем пов'язаних із насильством в сім'ї залучаються ряд органів охорони правопорядку, соціального захисту, медичні установи, заклади освіти, а також громадські організації та формування тощо. Діяльність означених органів та установ регламентована положеннями низки нормативно-правових актів національного законодавства.

Означене свідчить про актуальність дослідження питань правового регулювання попередження насильства в сім'ї. Захист основних прав та свобод людини й громадянина у всіх видах суспільних відносин, у тому числі й у родинних, є пріоритетом правової держави. Тому, дослідження та аналіз правового регулювання попередження насильства в сім'ї набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині проблему насильства в сім'ї було досліджено у працях багатьох вчених України та зарубіжжя, а саме, О.Бандурки, І.Банкурки, Є.Б'єнковської, О.Джафарової, Л.Келлі, К.Левченко, У.Новаковської, Н.Матюхіної, Р.Мельника, С.Косенко, Л.Шевченко та інших.

Невирішені раніше проблеми. Однак, звертаючи увагу на реформування діяльності Національної поліції, удосконалення надання поліцейських послуг у відповідних сферах, підвищення стандартів соціального та медичного обслуговування населення, вдосконалення національного законодавства у сфері профілактики та протидії правопорушенням на сімейно-побутовому ґрунті відповідно до міжнародних стандартів, питання правового регулювання попередження насильства в сім'ї потребує подальшого наукового з'ясування.

Правове регулювання попередження насильства в сім'ї – це сукупність нормативно-правових актів, норм та принципів, які регламентують діяльність державних і недержавних органів, установ, організацій та

громадськості у сфері попередження, виявлення та припинення фактів насильства на сімейно-побутовому ґрунті, а також притягнення винних до кримінальної, адміністративної, цивільної відповідальності й виявлення, усунення причин та умов, що сприяють вчиненню вказаних правопорушень.

Проаналізуємо національне законодавство щодо протидії насильству в сім'ї. Основним правовим нормативним документом, який закладає засади правового регулювання не тільки сфери попередження, протидії гендерно-обумовленому насильству, але й державного устрою взагалі, є **Основний Закон**. У ньому вказано, що Україна – це суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Найвищою соціальною цінністю в країні є життя та здоров'я людини та громадянина. Кожна особа є рівною у своїх правах та обов'язках незалежно від свого соціального походження, раси, кольору шкіри, переконань, статевої приналежності чи віку тощо[1].

Насильство в сім'ї не є новим явищем. Воно носить багатовіковий характер, його форми змінювались залежно від соціального та культурного розвитку суспільства. Тлумачення його сутності також зазнало багато змін і трансформацій.

Нині відповідно до положень **закону України «Про попередження насильства в сім'ї»** насильство в сім'ї розглядається як «будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю».

Виділяють такі види насильства в сім'ї: фізичне, сексуальне, психологічне, економічне.

Фізичне насильство в сім'ї – це умисне завдання одним членом сім'ї іншому члену сім'ї будь-яких тілесних ушкоджень, що спричинило чи могло спричинити летальні наслідки для потерпілої особи, призвести до порушення її фізичного, психічного здоров'я та завдати шкоди її честі та гідності [2].

Сексуальне насильство в сім'ї – це незаконне посягання одного члена сім'ї на статеву свободу та недоторканність іншого члена сім'ї, будь-які дії сексуального

характеру, що вчиняються над неповнолітнім членом сім'ї [2].

Психологічне насильство в сім'ї – це вид насильства, що пов'язаний із дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ чи погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність потерпілого захистити себе, та спричиняє чи може спричинити шкоду психічному здоров'ю потерпілого [2].

Економічне насильство в сім'ї – це умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я [2].

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» визначає органи та установи, на які покладається обов'язок здійснення заходів щодо попередження насильства в сім'ї, серед яких важливе місце посідають підрозділи Національної поліції. Цей нормативний документ визначає повноваження поліцейських щодо попередження, виявлення, припинення фактів учинення гендерно-обумовленого насильства, а також притягнення кривдників до відповідальності.

Указаний Закон також передбачає, що особа, винна у вчиненні означеного правопорушення, може бути притягнута до адміністративної, кримінальної та цивільно-правової відповідальності. Зокрема, розділ III Закону передбачає спеціальні заходи з попередження насильства в сім'ї, які уповноважені підрозділи органів Національної поліції можуть застосовувати у межах, спосіб та випадках, передбачених законодавством.

Законодавець у ст. 12 закону України «Про охорону дитинства» вказує, що виховання в сім'ї є найголовнішим, основним для розвитку дитини, для формування її особистості. Батьки несуть однакову відповідальність за виховання, розвиток, навчання дитини. Батьки, а також особи, які їх замінюють, уповноважені та зобов'язані виховувати дитину, турбуватись і дбати за стан її здоров'я, створювати умови для її фізичного, духовного, морального розвитку, а також розвитку її природних нахилів і здібностей,

поважати права та гідність дитини, готувати її до самостійного життя і праці [3].

Головною метою виховання дитини є гармонічний розвиток її особистості. Неповнолітньому необхідно прививати повагу та пошану до мови, національних і культурних цінностей українського та інших народів світу. Батьки або особи, які їх замінюють, повинні здійснювати підготовку дитини до свідомого життя у майбутньому в дусі взаємодопомоги та порозуміння, миру, милосердя, співчуття, рівноправності всіх осіб незалежно від походження, раси, майнового стану, переконань тощо, злагоди й дружності між народами, етнічними, національними, релігійними групами. Держава всіляко сприяє та надає допомогу батькам чи особам, які їх замінюють, у процесі виховання дітей та виконання обов'язків у ньому, закріплює, захищає та допомагає в реалізації прав сім'ї, всіляко сприяє розвитку інфраструктури з надання послуг для сімей з дітьми та мережі дитячих закладів [3].

Питання фінансової підтримки родин із неповнолітніми регламентовані в законі України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», яким передбачено, що держава зобов'язується надавати допомогу самотнім матерям при народженні дитини, при усиновленні, встановленні над дитиною опіки чи піклування та у зв'язку із вагітністю та пологами [4]. Також держава надає соціальну, в тому числі фінансову, підтримку особам, які цього потребують, та відповідно до закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [5].

Майнові й немайнові права та обов'язки між членами сім'ї, іншими родичами законодавець визначає в Цивільному та Цивільному процесуальному кодексах України [6;7]. У ст. 3 Сімейного кодексу України вказано, що сім'я – первинний, основний осередок суспільства. Вона може складатися з осіб, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають кореспондуючі права та обов'язки [8].

Кримінальний кодекс України хоча й не містить спеціальної норми, яка передбачала б відповідальність за вчинення насильства в сім'ї, проте містить низку розділів, що передбачають покарання за діяння особи, котра вчинила

правопорушення на сімейно-побутовому ґрунті, які є злочином, а саме:

– злочини проти життя та здоров'я особи (ст. 115 «Умисне вбивство»; ст. 116 «Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання»; ст. 117 «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини»; ст. 119 «Вбивство через необережність»; ст. 120 «Доведення до самогубства»; ст. 121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження»; ст. 122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження»; ст. 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання»; ст. 125 «Умисне легке тілесне ушкодження»; ст. 128 «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження»; ст. 129 «Погроза вбивством» та ін.);

– злочини проти волі, честі та гідності особи (ст. 148 «Підміна дитини»; ст. 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини»; ст. 150 «Експлуатація дітей»; ст. 150-1 «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» та ін.);

– злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи (ст. 152 «Зґвалтування»; ст. 153 «Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом»; ст. 154 «Примушування до вступу у статевий зв'язок»; ст. 155 «Статеві зносини із особою, що не досягла статевої зрілості»; ст. 156 «Розбещення неповнолітніх» та ін.);

– злочини проти виборчих, трудових та інших прав і свобод людини та громадянина (ст. 161 «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками»; ст. 164 «Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей»; ст. 165 «Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків»; ст. 166 «Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування»; ст. 167 «Зловживання опікунськими правами»; ст. 168 «Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)»; ст. 169 «Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння)» та ін.);

– злочини проти власності (ст. 185 «Крадіжка»; ст. 186 «Грабіж» та ін.);

– злочини проти громадського порядку та моральності (ст. 301 «Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних

предметів»; ст. 302 «Створення або утримання будинків розпусти і звідництва»; ст. 303 «Сутенерство або втягнення у зайняття проституцією»; ст. 304 «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність» та ін.);

– злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення (ст. 323 «Спонування неповнолітніх до застосування допінгу»; ст. 324 «Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів») та ін.

Кримінальний процесуальний кодекс України містить низку спеціальних норм, що регулюють провадження у справах щодо насильства в сім'ї. У ч. 3 ст. 477 цього Кодексу вказано порядок порушення кримінальної справи у формі приватного обвинувачення у випадку вчинення злочинів, передбачених означеною статтею, якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого, іншим близьким родичем або членом сім'ї потерпілого [9].

У **Кодексі України про адміністративні правопорушення** (далі – КУпАП) законодавець передбачив спеціальну норму, що встановлює відповідальність за вчинення насильства в сім'ї. У ст. 173-2 «Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми» вказано, що адміністративним правопорушенням є:

– вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого;

– невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений;

– непроходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї [11].

Адміністративна відповідальність за вчинення насильства в сім'ї, непроходження корекційної програми, невиконання захисного припису особою, щодо якої його винесено, тягне за собою накладення адміністративних стягнень, а саме: громадські роботи на строк від 30 до 40

годин або адміністративний арешт на строк до 7 діб. У разі повторного вчинення вказаного правопорушення протягом року з моменту скоєння першого правопорушення на сімейно-побутовому ґрунті призначаються громадські роботи на строк від 40 до 60 годин або адміністративний арешт строком до 15 діб.

Слід пам'ятати, що за правопорушення на сімейно-побутовому ґрунті кривдника може бути притягнуто до адміністративної відповідальності й за інші протиправні діяння, а саме: доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками або особами, які їх заміняють (ст. 180 КУпАП); невиконання батьками або особами, які їх заміняють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КУпАП); зайняття проституцією (ст. 181-1 КУпАП); виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (ст. 176 КУпАП); придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (ст. 177 КУпАП) та інші [11].

Правове регулювання протидії насильству в сім'ї здійснюється також через низку підзаконних нормативно-правових актів. **Програма «Українська родина», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2001 року № 243**, передбачає, що додержання прав людини, партнерство між жінками і чоловіками в усіх сферах життєдіяльності є вихідним положенням для розвитку демократичного українського суспільства, його цінностей, достатку та благополуччя родини. Пріоритетним є зміцнення іміджу та створення її нового зразка сім'ї, яка є міцною, заможною та традиційною [11].

Указ Президента України №1135/2005 від 26 липня 2005 року «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» покладає на відповідних посадових осіб усіх міністерств, у тому числі на МВС України, обов'язок щодо: 1) співпраці із жіночими правозахисними організаціями та іншими громадськими формуваннями у сфері вивчення інформації щодо реалізації рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, встановлення шляхів запобігання дискримінації за гендерною ознакою; 2) сприяння створенню рівних умов для

поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків, у тому числі шляхом розвитку соціальних послуг; 3) здійснення заходів, спрямованих на формування гендерної культури населення, провадження відповідної інформаційно-пропагандистської діяльності; 4) забезпечення додержання законодавства щодо рівності прав та можливостей жінок і чоловіків; 5) розгляду та проведення аналізу звернень громадян з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [12].

Порядок визначення та присвоєння статусу сім'ї, що опинилась у складних життєвих обставинах, передбачено в **Порядку** виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 896 від 21 листопада 2013 роки [13].

Порядок взаємодії підрозділів Національної поліції з іншими державним та громадськими органами у сфері попередження насильства в сім'ї сьогодні передбачений **Інструкцією** щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, що затверджена спільним наказом МВС України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 07 вересня 2009 року № 3131/386 [14].

Порядок оформлення матеріалів у справі про адміністративні правопорушення на сімейно-побутовому ґрунті регламентовано **наказом МВС України від 6 листопада 2015 року № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції»**.

Отже, забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя, захист прав і свобод особи в родині є одними із пріоритетних напрямків діяльності держави, що регламентується низкою нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: закон України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
2. Про попередження насильства в сім'ї : закон України від 15 листопада 2001 року № 2789-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.
3. Про охорону дитинства : закон України № 2402-III від 26 квітня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
4. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : закон України № 2811-XII від 21 листопада 1992 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : закон України № 1533-III від 02 березня 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>.
6. Цивільний кодекс України : закон України № 435-IV від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України : закон України № 1618-IV від 18 березня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
8. Сімейний кодекс України : закон України № 2947-III від 10 січня 2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України № 4651-VI від 13 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України № 8073-X від 07 грудня 1984 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
11. Про програму «Українська родина» : постанова Кабінету Міністрів України № 243 від 14 березня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/243-2001-%D0%BF>.
12. Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : указ Президента України № 1135/2005 від 26 липня 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1135/2005>.
13. Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб) : постанова Кабінету Міністрів України № 896 від 21 листопада 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF>.
14. Інструкція щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї : наказ МВС України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту № 3131/386 від 7 вересня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09>.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy: zakon Ukrainy No. 254k/96-VR vid 28 chervnia 1996 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
2. Pro poperedzhennia nasylstva v simi : zakon Ukrainy vid 15 lystopada 2001 roku No. 2789-III [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>.
3. Pro okhoronu dytynstva : zakon Ukrainy No. 2402-III vid 26 kvitnia 2001 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
4. Pro derzhavnu dopomohu sim'iam z ditmy : zakon Ukrainy No. 2811-XII vid 21 lystopada 1992 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.

5. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia na vypadok bezrobittia : zakon Ukrainy No. 1533-III vid 02 bereznia 2000 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>.
6. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy : zakon Ukrainy No. 435-IV vid 16 sichnia 2003 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
7. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : zakon Ukrainy No. 1618-IV vid 18 bereznia 2004 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
8. Simeinyi kodeks Ukrainy : zakon Ukrainy No. 2947-III vid 10 sichnia 2002 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
9. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : zakon Ukrainy No. 4651-VI vid 13 kvitnia 2012 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
10. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia : zakon Ukrainy No. 8073-X vid 07 hrudnia 1984 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
11. Pro prohramu “Ukrainska rodyna”: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy No. 243 vid 14 bereznia 2001 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/243-2001-%D0%BF>.
12. Pro vdoskonalennia roboty tsentralnykh i mistsevykh orhaniv vykonavchoi vlady shchodo zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv : ukaz Prezydenta Ukrainy No. 1135/2005 vid 26 lypnia 2005 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1135/2005>.
13. Pro zatverdzhennia Poriadku vyivlennia simei (osib), yaki perebuvaiut u skladnykh zhyttievykh obstavynakh, nadannia yim sotsialnykh posluh ta zdiisnennia sotsialnoho suprovodu takykh simei (osib) : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy No. 896 vid 21 lystopada 2013 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF>.
14. Instruktsiia shchodo poriadku vzaiemodii strukturnykh pidrozdiliv, vidpovidalnykh za realizatsiiu derzhavnoi polityky shchodo poperedzhennia nasylstva v simi, sluzhb u spravakh ditei, tsentriv sotsialnykh sluzhb dlia simi, ditei ta molodi ta vidpovidnykh pidrozdiliv orhaniv vnutrishnikh sprav z pytan zdiisnennia zakhodiv z poperedzhennia nasylstva v simi : nakaz MVS Ukrainy ta Ministerstva Ukrainy u spravakh simi, molodi ta sportu No. 3131/386 vid 7 veresnia 2009 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09>.